

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 4, 2018

УДК 338.46:37

*С. І. Кудин,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРИВАТНИХ КОШТІВ У СИСТЕМУ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*S. I. Kudyn
PhD in Economics, associate professor of the department of Economic Theory
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv*

PERSPECTIVES OF ATTRACTING THE PRIVATE FUNDS TO THE EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

У статті розглянуто особливості реформування освітньої сфери в Україні. Зокрема, зазначається, що поруч із закладами державної форми власності повинні розвиватися і заклади недержавної форми власності. Необхідність залучення недержавних коштів в освітній сектор викликана потребою посилення зв'язку освіти та ринку праці. Зазначається, що світовий досвід переконує у важливості незалежності установ освіти. Актуальним є пошук оптимальних шляхів подальшого оновлення та розвитку освітньої сфери.

The article deals with the peculiarities of reforming the educational sphere in Ukraine. In particular, it is noted that along with the state-owned institutions should develop non-state institutions. The need to attract private funds in the education sector due to the need to strengthen communication education and the labor market. It is noted that world experience convinces the importance of the independence of educational institutions. Actual is the search for the best ways to further renewal and development of the educational sphere.

Ключові слова: *освіта, реформа освіти, недержавні інвестиції, розвиток освіти, ринок освітніх послуг.*

Keywords: *education, education reform, non-state investment, education development, education services market.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для кожної країни світу сучасна система освіти, яка відповідає вимогам часу, є вагомим чинником економічного розвитку, запорукою майбутнього процвітання суспільства. В сучасних вітчизняних реаліях багато сфер економіки потребують капітального реформування, не є винятком і система освіти. Для того, щоб українська освіта виконувала зазначені завдання слід врахувати сучасні світові тенденції розвитку недержавної освіти, яка дозволить здійснити прорив у наукових дослідженнях, пришвидшить пошук оптимальних шляхів оновлення та розвитку освітньої сфери.

Приватні навчальні заклади сьогодні впевнено ввійшли в освітнє середовище України. Відомо, що вигоди від вкладання коштів в освіту є інтегральними, тобто забезпечують суттєві зовнішні ефекти, поширюючись не тільки на безпосереднього їх отримувача, але й на інших суб'єктів економіки. В результаті позитивний ефект від залучених коштів в освіту є відчутнішим і вагомим, ніж першопочаткові вкладення.

В цьому сенсі державні та недержавні заклади освіти перебувають не лише у конкурентних відносинах, але й створюють суттєве позитивне спільне поле.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з необхідністю реформування вітчизняної системи освіти часто піднімаються вітчизняними науковцями, оскільки вони вбачають необхідність збереження та суттєвого примноження інтелектуального потенціалу суспільства як вагомого чинника розвитку економіки України. Проблеми розвитку недержавної системи освіти, залучення приватних коштів у цю сферу є об'єктом дослідження багатьох вчених, зокрема. В.Євтушевського, О. Сидоренка, К. Ромашенко, О.Григора, Т.Яровенко, С.Майборода, К.Левківський. Водночас недостатньо приділяється уваги практичним рекомендаціям щодо способів поєднання діяльності державних закладів освіти з приватними інвесторами.

Метою роботи є дослідити необхідність залучення недержавних коштів для розвитку вітчизняної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження Однією із світових тенденцій поч. XXI ст. є зростання масової освіти. При цьому зростає загалом і державне, і приватне її фінансування. В державах ОЕСР переважають державні інвестиції в освіту. Зокрема у 2014 році 88% всіх коштів, спрямованих на освіту надходили з державних та місцевих бюджетів. У сфері вищої освіти, вони становили 70%, що також є вагомим показником [8].

Подібною тенденцією характеризується і освітня сфера України, за винятком того, що обсяги надходжень коштів є недостатніми для того, щоб освіта могла в повному обсязі виконувати свою роль у забезпеченні подальшої ефективності економіки. Понад 90% державних інвестицій в галузь освіти в Україні спрямовується на утримання – заробітну плату, сплату комунальних послуг, харчування та ін. [4].

Незважаючи на те, що кількість вищих навчальних закладів в Україні, починаючи з 90-х років зросла, переважна більшість закладів освіти знаходяться у державній та комунальній власності. За даними Держкомстату на поч 2017/2018 н.р. кількість Вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації становила 661, з них 525 – державної форми власності, і 136 приватної форми відповідно.

Серед дослідників побутує думка, що значна частина вітчизняних приватних закладів освіти створюється з комерційною метою, тому низькою є конкурентоспроможність їхніх випускників на ринку праці Проте світовий досвід показує приклади, коли вищі навчальні заклади можуть забезпечувати високу якість освіти, нарівні з державними, або й вищу [6].

В сучасних умовах вища освіта вже перетворилась з певного привілею у майже соціальні стандарти за рахунок її масовості. Тому запровадження конкурентного механізму в сферу освіти, зокрема шляхом фінансової автономії навчальних закладів мало б дати позитивні результати.

Сьогодні держава не повинна бути єдиним джерелом фінансування та постачання освітніх послуг. Перехід до системи безперервної освіти вимагає від центральних та регіональних органів влади співпраці з приватним сектором. Розглядають два основні підходи до участі приватного сектору в управлінні системою освіти:

- традиційний – шляхом володіння та управління приватними навчальними закладами;
- інноваційний – управління державними навчальними закладами на контрактній основі [1].

Подальший розвиток національної сфери освіти в умовах XXI сторіччя не можливий за умов жорсткого адміністративного, бюрократичного менеджменту. Світовий досвід переконує у необхідності посилення незалежності освітніх установ з метою підвищення можливості їх адаптації до потреб ринку [7, с. 305].

Певні позитивні зрушення в цій царині відбулися впродовж останніх років, коли була запроваджена система пріоритетів під час вступної кампанії. В такий спосіб вдалося підвищити прозорість зарахування абітурієнтів до ВНЗ. Розподіл держзамовлення відбувався за схемою «місце йде за студентом», що в майбутньому має стимулювати побудову нової стратегії набору у вищі навчальні заклади та формування професійної орієнтації випускників [5].

У 2017 році згідно проведеного опитування дослідницькою компанією TNS на замовлення Проектного офісу Національної ради реформ, з'ясувалось, що 28% громадян вважають в системі освіти України відбуваються зміни.

Враховуючи вищесказане питання лежить не в площині форми власності, а можливості навчального закладу адаптуватися до потреб суспільства і залучати приватні інвестиційні кошти.

Головними завданнями реформування сфери освіти в царині її фінансування згідно «Дорожньої карти освітньої реформи 2015-2020» є створення сприятливого середовища для залучення недержавних коштів в освітній сектор та скасування наявної системи держзамовлення у вищій і професійній освіті та запровадження системи, базованої на змагальності і зв'язку з ринком праці. [3].

Освітня реформа має чотири напрями: реформу середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, вищої освіти та створення нової системи управління і фінансування науки. За кожним із них будуть здійснені певні заходи, спрямовані на досягнення спільної мети: перетворити українську освіту на інноваційне середовище, в якому учні й студенти отримують навички та вміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності, а науковці мають можливості та ресурси для проведення досліджень, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічне становище в державі [5].

Як свідчить практика між задекларованими цілями та кінцевим позитивним результатом часто є прогалина у вигляді відсутнього механізму запровадження реформ.

Розглянемо детальніше зазначені цілі, щодо реалізації реформи. Зрозуміло що сучасні реалії з дефіцитним фінансуванням державного бюджету не додають оптимізму при очікуванні збільшення надходження державних коштів. Частково вирішити і пом'якшити питання має розширення фінансової автономії навчальних закладів з метою залучення недержавних джерел фінансування. Серед них можна виділити такі:

- залучення коштів приватних компаній для підготовки фахівців. Така співпраця популярною є в розвинутих країнах;
- здійснення наукових досліджень на замовлення фірм. Цей вид фінансування може бути доступний не лише для науково-дослідних установ, але й для широкого кола вищих навчальних закладів;
- грошові надходження від власності навчальних установ, зокрема від оренди приміщень у позанавчальний час;
- залучення коштів благодійних організацій чи окремих осіб;
- міжнародна допомога при реалізації проектів. Зокрема у 2017 р підписано та ратифіковано угоду з ЄС «Горизонт 2020» відповідно до якої для українських університетів, наукових установ відкривається доступ до фінансування інноваційних наукових проектів та розробок (бюджет «Горизонт 2020» – 80 млрд євро) [5];
- оплата за навчання та розвиток студентського кредитування із залученням фінансової системи країни. Частина вітчизняних вузів орієнтуються на іноземних студентів. Хоча як свідчить міжнародна практика глобалізаційні процеси не надто проникають у систему освіти і загальна частка студентів, котрі навчаються поза межами своєї країни становить близько 5% [8]. Тому основну увагу слід приділяти потребам внутрішнього ринку праці.

Стосовно реформування існуючої системи держзамовлень у вищій освіті, то мова йде про її оптимізацію. Зокрема беззаперечними залишаються такі підстави надання державою можливості повністю або частково безкоштовно здобувати вищу освіту:

1. За спеціальностями і в обсягах, реально затребуваних державним сектором економіки та системи забезпечення критично важливих суспільних благ, а також за тими спеціальностями і в обсягах, стосовно яких існують достовірні прогнози щодо їх затребуваності приватним сектором економіки;

2. Абітурієнтам, які виявили значно вищі за середні здібності до подальшого навчання [4].

Враховуючи основні завдання й сучасні вимоги до інвестиційної політики у сфері освіти вона повинна поєднувати елементи демократичного державного втручання та ринкової саморегуляції самої освітньої системи, що властиве сучасній соціально-орієнтованій економіці. [7, с. 305].

Залучення коштів недержавних інвесторів дозволить досягти додаткових переваг у розвитку освітніх послуг:

- покращення матеріально-технічної бази навчальних закладів, близько 60% якої є суттєво зношені;
- розширити можливість участі вітчизняних науковців у міжнародних проектах та підвищити їх видавничий потенціал;
- запровадити принцип змагальності між вузами, що дозволить залучити більш мотивованих студентів;
- посилить зв'язок між освітою та ринком праці;
- перемістити частину освітніх витрат на банківську систему країни.

Видається логічним, що в даних процесах держава повинна займати активну позицію і сприяти розширенню джерел фінансування освіти за рахунок залучення приватних коштів.

При цьому традиційними завданнями держави у сфері управління освітою мають беззаперечно залишатися такі:

- сприяти взаємодії між діючими партнерами на ринку освітніх послуг;
- забезпечення гарантії якості освіти;
- збільшення доступу до рівних освітніх можливостей [1].

Висновки. Сьогодні для України є дуже важливим зуміти використати свій шанс при проведенні реформування системи освіти, перетворивши її в потужний механізм інноваційного розвитку економіки. Держава повинна застосувати економіко-правові важелі впливу і створити дієві механізми залучення недержавних коштів у систему освіти з метою перерозподілу навантаження на державний бюджет. Залучення недержавних коштів в освіту є об'єктивним процесом, проте загалом система освіти має базуватися на державній власності.

Список літератури.

1. Бережний А.І. Напрями забезпечення модернізації освіти в Україні [Електронний ресурс] / А.І. Бережний // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – № 11. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua>
2. Григор О.О. Особливості взаємодії науки, університетів, приватного сектора і держави в постіндустріальному суспільстві / О.О.Григор // Державне управління. – 2010. - №3. – С. 117 – 120.

3. Дорожня карта освітньої реформи 2015-2020 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
4. Іщенко А.Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка [Електронний ресурс] / А.Ю. Іщенко // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/>.
5. Моніторинг прогресу реформ 2016 р. [Електронний ресурс] // Національна рада реформ. – Режим доступу: <http://www.reforms.in.ua/>
6. Ромащенко К.М. Актуальні проблеми розвитку приватної вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / К.М. Ромащенко, Т.І. Ромащенко // Ефективна економіка. – 2014. - №3. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
7. Яровенко Т.С. Інвестиційна політика у сфері освіти України та механізм її реалізації / Т.С.Яровенко // Економіка і організація управління. - 2014. - №3 (19) – 4 (20). – С. 303-311.
8. Education at a Glance 2017. OECD indicators. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

References.

1. Bereznyi, A.I. (2011), "Areas of Modernization of Education in Ukraine", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 11, [Online], available at: <http://www.dy.nayka.com.ua>
2. Hryhor, O.O. (2010), "Features of the interaction of science, universities, the private sector and the state in the post-industrial society", *Derzhavne upravlinnia*, vol. 3, pp. 117 – 120.
3. Road map of the educational reform of 2015-2020, [Online], available at: <http://www.mon.gov.ua>.
4. Ishchenko, A.Iu. " Global Trends and Problems of Education Development: Implications for Ukraine. Analytical note", *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*, [Online], available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/>.
5. "Monitoring the progress of reforms in 2016", *Natsionalna rada reform*, [Online], available at: <http://www.reforms.in.ua/>
6. Romashchenko, K.M. and Romashchenko, T.I. (2014), "Actual Problems of Private Higher Education Development in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua>
7. Yarovenko, T.S. (2014), "Investment Policy in the Field of Education of Ukraine and the Mechanism for Its Implementation", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 3 (19) – 4 (20), pp. 303-311.
8. Education at a Glance 2017. OECD indicators, [Online], available at: <http://www.oecd.org>.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2018 р.